श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः
ओं नमो भगवते वासुदेवाय

महर्षि वेदव्यासप्रणीतं श्रीमद्भागवतमहापुराणम्

॥ पञ्चमस्कन्धे अष्टादशोऽध्यायः ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

ओं नमो भगवते वासुदेवाय

श्रीमद्भागवतमहापुराणम्

॥ पञ्चमस्कन्धे अष्टादशोऽध्यायः ॥

श्रीशुक उवाच
तथा च भद्रश्रवा नाम धर्मसुतस्तत्कुलपतयः
पुरुषा भद्राश्ववर्षे साक्षाद्भगवतो
वासुदेवस्य प्रियां तनुं धर्ममयीं हयशीर्षा -
भिधानां परमेण समाधिना सन्निधाप्येदमभि -
गृणन्त उपधावन्ति ॥ 1 ॥

भद्रश्रवस ऊचुः
ओं नमो भगवते धर्मायात्मविशोधनाय नम इति ॥ 2 ॥

अहो विचित्रं भगवद्विचेष्टितं
    घ्नन्तं जनोऽयं हि मिषन्न पश्यति।
ध्यायन्नसद्यर्हि विकर्म सेवितुं
    निर्हृत्य पुत्रं पितरं जिजीविषति ॥ 3 ॥

वदन्ति विश्वं कवयः स्म नश्वरं
    पश्यन्ति चाध्यात्मविदो विपश्चितः।
तथापि मुह्यन्ति तवाज मायया
    सुविस्मितं कृत्यमजं नतोऽस्मि तम् ॥ 4 ॥

विश्वोद्भवस्थाननिरोधकर्म ते
    ह्यकर्तुरङ्गीकृतमप्यपावृतः।
युक्तं न चित्रं त्वयि कार्यकारणे
    सर्वात्मनि व्यतिरिक्ते च वस्तुतः॥ **5** ॥

वेदान् युगान्ते तमसा तिरस्कृतान्
    रसातलाद्यो नृतुरङ्गविग्रहः।
प्रत्याददे वै कवयेऽभियाचते
    तस्मै नमस्तेऽवितथेहिताय इति॥ **6** ॥

हरिवर्षे चापि भगवान्नरहरिरूपेणास्ते
तद्रूपग्रहणनिमित्तमुत्तरत्राभिधास्ये।
तद्दयितं रूपं महापुरुषगुणभाजनो महा -
भागवतो दैत्यदानवकुलतीर्थीकरणशीलाचरितः
प्रह्लादोऽव्यवधानानन्यभक्तियोगेन सह
तद्वर्षपुरुषैरुपास्ते इदं चोदाहरति॥ **7** ॥

ओं नमो भगवते नरसिंहाय नमस्तेजस्तेजसे
आविराविर्भव वज्रनख वज्रदंष्ट्र कर्माशयान्
रन्धय रन्धय तमो ग्रस ग्रस ओं स्वाहा।
अभयमभयमात्मनि भूयिष्ठा ओं क्ष्रौम्॥ **8** ॥

स्वस्त्यस्तु विश्वस्य खलः प्रसीदतां
    ध्यायन्तु भूतानि शिवं मिथो धिया।
मनश्च भद्रं भजतादधोक्षजे
    आवेश्यतां नो मतिरप्यहैतुकी॥ **9** ॥

मागारदारात्मजवित्तबन्धुषु
    सङ्गो यदि स्याद्भगवत्प्रियेषु नः।

यः प्राणवृत्त्या परितुष्ट आत्मवान्
सिद्ध्यत्यदूरान्न तथेन्द्रियप्रियः॥ 10॥

यत्सङ्गलब्धं निजवीर्यवैभवं
तीर्थं मुहुः संस्पृशतां हि मानसम्।
हरत्यजोऽन्तः श्रुतिभिर्गतोऽङ्गजं
को वै न सेवेत मुकुन्दविक्रमम्॥ 11॥

यस्यास्ति भक्तिर्भगवत्यकिञ्चना
सर्वैर्गुणैस्तत्र समासते सुराः।
हरावभक्तस्य कुतो महद्गुणा
मनोरथेनासति धावतो बहिः॥ 12॥

हरिर्हि साक्षाद्भगवान् शरीरिणा -
मात्मा झषाणामिव तोयमीप्सितम्।
हित्वा महांस्तं यदि सज्जते गृहे
तदा महत्त्वं वयसा दम्पतीनाम्॥ 13॥

तस्माद्रजोरागविषादमन्यु -
मानस्पृहाभयदैन्याधिमूलम्।
हित्वा गृहं संसृतिचक्रवालं
नृसिंहपादं भजताकुतोभयमिति॥ 14॥

केतुमालेऽपि भगवान् कामदेवस्वरूपेण लक्ष्म्याः
प्रियचिकीर्षया प्रजापतेर्दुहितॄणां पुत्राणां
तद्वर्षपतीनां पुरुषायुषाहोरात्रपरिसङ्ख्यानानां
यासां गर्भा महापुरुषमहास्त्रतेजसोद्वेजित -
मनसां विध्वस्ता व्यसवः संवत्सरान्ते
विनिपतन्ति॥ 15॥

अतीव सुललितगतिविलासविलसितरुचिरहासलेशाव -
लोकलीलया किञ्चिदुत्तम्भितसुन्दरभ्रूमण्डलसुभग -
वदनारविन्दश्रिया रमां रमयन्निन्द्रियाणि रमयते ॥ **16** ॥

तद्भगवतो मायामयं रूपं परमसमाधियोगेन रमा
देवी संवत्सरस्य रात्रिषु प्रजापतेर्दुहितृभिरुपे -
ताहःसु च तद्भर्तृभिरुपास्ते इदं चोदाहरति ॥ **17** ॥

ओं ह्रां ह्रीं ह्रूं ओं नमो भगवते हृषीकेशाय
सर्वगुणविशेषैर्विलक्षितात्मने आकूतीनां
चित्तीनां चेतसां विशेषाणां चाधिपतये
षोडशकलायच्छन्दोमयायान्नमयायामृतमयाय
सर्वमयाय सहसे ओजसे बलाय कान्ताय कामाय
नमस्ते उभयत्र भूयात् ॥ **18** ॥

स्त्रियो व्रतैस्त्वा हृषीकेश्वरं स्वतो
　　ह्याराध्य लोके पतिमाशासतेऽन्यम् ।
तासां न ते वै परिपान्त्यपत्यं
　　प्रियं धनायूंषि यतोऽस्वतन्त्राः ॥ **19** ॥

स वै पतिः स्यादकुतोभयः स्वयं
　　समन्ततः पाति भयातुरं जनम् ।
स एक एवेतरथा मिथो भयं
　　नैवात्मलाभादधि मन्यते परम् ॥ **20** ॥

या तस्य ते पादसरोरुहार्हणं
　　निकामयेत्साखिलकामलम्पटा ।
तदेव रासीप्सितमीप्सितोऽर्चितो
　　यद्भग्नयाच्ञा भगवन् प्रतप्यते ॥ **21** ॥

मत्प्राप्तयेऽजेशसुरासुरादय -
स्तप्यन्त उग्रं तप ऐन्द्रियेधियः।
ऋते भवत्पादपरायणान्न मां
विन्दन्त्यहं त्वद्धृदया यतोऽजित ॥ 22 ॥

स त्वं ममाप्यच्युत शीर्ष्णि वन्दितं
कराम्बुजं यत्त्वदधायि सात्वताम्।
बिभर्षि मां लक्ष्म वरेण्य मायया
क ईश्वरस्येहितमूहितुं विभुरिति ॥ 23 ॥

रम्यके च भगवतः प्रियतमं मात्स्यमवताररूपं
तद्वर्षपुरुषस्य मनोः प्राक्प्रदर्शितं स इदानीमपि
महता भक्तियोगेनाराधयतीदं चोदाहरति ॥ 24 ॥

ओं नमो भगवते मुख्यतमाय नमः सत्त्वाय प्राणा -
यौजसे सहसे बलाय महामत्स्याय नम इति ॥ 25 ॥

अन्तर्बहिश्चाखिललोकपालकै -
रदृष्टरूपो विचरस्युरुस्वनः।
स ईश्वरस्त्वं य इदं वशेऽनय -
न्नाम्ना यथा दारुमयीं नरः स्त्रियम् ॥ 26 ॥

यं लोकपालाः किल मत्सरज्वरा
हित्वा यतन्तोऽपि पृथक् समेत्य च।
पातुं न शेकुर्द्विपदश्चतुष्पदः
सरीसृपं स्थाणु यदत्र दृश्यते ॥ 27 ॥

भवान् युगान्तार्णव ऊर्मिमालिनि
क्षोणीमिमामोषधिवीरुधां निधिम्।

मया सहोरु क्रमतेऽज ओजसा
तस्मै जगत्प्राणगणात्मने नम इति ॥ 28 ॥

हिरण्मयेऽपि भगवान्निवसति कूर्मतनुं
बिभ्राणस्तस्य तत्प्रियतमां तनुमर्यमा सह
वर्षपुरुषैः पितृगणाधिपतिरुपधावति
मन्त्रमिमं चानुजपति ॥ 29 ॥

ओं नमो भगवते अकूपाराय सर्वसत्त्वगुण -
विशेषणायानुपलक्षितस्थानाय नमो वर्ष्मणे
नमो भूम्ने नमो नमोऽवस्थानाय नमस्ते ॥ 30 ॥

यद्रूपमेतन्निजमाययार्पित -
मर्थस्वरूपं बहुरूपरूपितम्।
सङ्ख्या न यस्यास्त्ययथोपलम्भनात्
तस्मै नमस्तेऽव्यपदेशरूपिणे ॥ 31 ॥

जरायुजं स्वेदजमण्डजोद्भिदं
चराचरं देवर्षिपितृभूतमैन्द्रियम्।
द्यौः खं क्षितिः शैलसरित्समुद्र -
द्वीपग्रहर्क्षेत्यभिधेय एकः ॥ 32 ॥

यस्मिन्नसङ्ख्येयविशेषनाम -
रूपाकृतौ कविभिः कल्पितेयम्।
सङ्ख्या यया तत्त्वदृशापनीयते
तस्मै नमः साङ्ख्यनिदर्शनाय ते इति ॥ 33 ॥

उत्तरेषु च कुरुषु भगवान् यज्ञपुरुषः
कृतवराहरूप आस्ते तं तु देवी हैषा भूः

सह कुरुभिरस्खलितभक्तियोगेनोपधावति
इमां च परमामुपनिषदमावर्तयति ॥ **34** ॥

ओं नमो भगवते मन्त्रतत्त्वलिङ्गाय
यज्ञक्रतवे महाध्वरावयवाय महापुरुषाय
नमः कर्मशुक्लाय त्रियुगाय नमस्ते ॥ **35** ॥

यस्य स्वरूपं कवयो विपश्चितो
गुणेषु दारुष्विव जातवेदसम्।
मथ्नन्ति मथ्ना मनसा दिदृक्षवो
गूढं क्रियार्थैर्नम ईरितात्मने ॥ **36** ॥

द्रव्यक्रियाहेत्वयनेशकर्तृभि -
र्मायागुणैर्वस्तुनिरीक्षितात्मने।
अन्वीक्षयाङ्गातिशयात्मबुद्धिभि -
र्निरस्तमायाकृतये नमो नमः ॥ **37** ॥

करोति विश्वस्थितिसंयमोदयं
यस्येप्सितं नेप्सितमीक्षितुर्गुणैः।
माया यथायो भ्रमते तदाश्रयं
ग्राव्णो नमस्ते गुणकर्मसाक्षिणे ॥ **38** ॥

प्रमथ्य दैत्यं प्रतिवारणं मृधे
यो मां रसाया जगदादिसूकरः।
कृत्वाग्रदंष्ट्रे निरगादुदन्वतः
क्रीडन्निवेभः प्रणतास्मि तं विभुमिति ॥ **39** ॥

॥ इति श्रीमद्भागवते महापुराणे पारमहंस्यां संहितायां
पञ्चमस्कन्धे भुवनकोशवर्णनं नाम अष्टादशोऽध्यायः ॥